

sto, si æquales aut ferventiores actus charitatis eliant; non gaudent rāmen præmio accidentali, quod aureola dicitur, quia illa solum debetur ipsi exteriori passione, seu actuali tolerantiae mortis, in qua est specialis difficultas, cui præmium aliquod accidentale correspondet.

3. Contra nostram assertiōnem objiciunt in primis Scoti Discipuli celebre testimonium Augustini, desumptum ex libro 13. de Trinit. cap. 5. ubi S. Doctor sic ait: *Mala voluntate vel sola quisque miser officitur, sed miserior potestate quā desiderium mala voluntatis impletur.* Quibus verbis fatetur actum exteriōrem, adimplētū in malo desiderij, addere supra ipsum desiderium majorē mīseriam, subindeq; majorem malitiam.

Sed facilē respondet ex principijs jam statutis, quod peccator fit miserior p̄ actum exteriōrem, non ex quod ex illo nova malitia essentialis accrescat, sed propter accidentalē malitiam, & varia incommoda quae actus exterior secum adducit, quae sine dubio miserabiliorē efficiunt peccatorem, quam esset per solam voluntatem peccandi. Ex actū enim exteriōri malo magis hebetantur sensus, & potentiae exteriōres proniōtes redduntur ad malum, ex illo etiam multoties generatur scandalum, & incurrit excommunicatio, vel irregularitas, aut obligatio ad restituōnem, quae per solam actum interiorem non inducuntur.

4. Objicis secundo: Actus interior & exteriōr distiñcti p̄ceptis prohibentur, nonūm enim & decimum Decalogi p̄ceptum sunt de actibus interiorebus tantum, nemp̄ de concupiſcentia uxoris, & rei aliena; & tamen forniciatio & furtum, que sunt actus exteriōres illis correspōndentes, prohibentur sexto & septimo p̄cepto. Ergo signum est quod actus exteriōr addit novam malitiam super actum interiorem. Alioquin non teneremur exprimere in confessione actum exteriōrum v.g. homicidium, vel adulterium, sed sufficeret si diceremus nos habuisse internū occidendi vel adulterandi desiderium, quod damnat communis Ecclesiæ consuetudo.

Respondeo, conceclo Antecedente, negando Consequentiam. Non enim idē ponuntur diversa p̄cepta de actibus interiorebus & exteriōribus supra dictis, quod in his sit diversa malitia, vel ad diversa vitia pertineant; sed quia, cū concupiſcentia rei aliena & venereorum, sit pro isto statu natura corrupta, magis homini connaturalis & frequentior, quam desideria aliorum actum prohibitōrum, conveniens fuit ut speciaли p̄cepto prohiberetur, ut docet D. Thom. 2.2. qu. 122. art. 6. ad 4. Alioquin potuisset aliquis faciliter sibi suadere, concupiſcere rem vel luxorem alienam, dummodo actus non sequatur, non esse peccatum, sicut quidam hæretici affirerunt; talemque hæresim regnasse apud Judæos, ex verbis illis Christi supra adductis colligitur: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam marcatum est eam in corde suo.*

5. Ad id verò quod additur de obligatione exprimendi actum exteriōrum in confessione, sequela pariter neganda est; licet enim actus exteriōr non habeat intrinsecam & formalem malitiam quam addat supra interiorem; quia tamen est complementū substantiale actus interioreis, & ex iure quoque fit unus actus mortalis in certa specie malitiae, puta furti vel adulterij, debet in confessiōne declarari, ut cōpleta peccati species explicetur.

CAPUT XV.

De prima regula bonitatis & malitiae actuum humanorum, scilicet lege aeterna, seu voluntate divina.

1. **D**uae sunt regulæ bonitatis & malitiae actuum humanorum, ut docet D. Thomas infra qu. 71. art. 9. Prima est proxima & intrinseca, ac in homine existens, nemp̄ dictamē nostræ rationis, seu conscientia, de qua agemus capite sequenti. Altera est remota & extrinseca, in mente divina existens, scilicet lex aeterna, quae est ipsa ratio Dei dirigens omnes creaturas in suum finem. Hanc legem agnoscit Tullius lib. 1. de legibus, ubi sic ait: *Sapientissimorum fuit sententia, legem neque hominum ingenij fuisse excogitam, neque scirum aliquid esse populorum, sed aeternum quiddam quod universum mundum regere imperandi prohibendique sapientia.* Ad hanc legem reducitur divina voluntas, quae cum sit ipsa rectitudo, ipsa sanctitas per excellentiam, illi conformari debet omnis humanae vitae rectitudo, juxta illud Augustini in Psal. 32. *Rectum cor habet qui vult quod Deus vult.* Unde querunt hic Theologi, an homo teneatur se conformare in omnibus voluntati divina. Pro cuius resolutione.

2. Notandum est ex D. Thoma qu. 2. de verit. art. 7. In obiecto voluntatis duo esse consideranda: unum quod est quasi materiale, scilicet ipsa res voluntatis; aliud quod est quasi formale, scilicet ratio voluntatis, quae est finis. sicut in obiecto oīus color est quasi materiale, lux verò quasi formale, quia per eam efficitur color visibilis actū; & sic ex parte obiecti voluntatis divina duplex conformitas inventi potest; una ex parte voluntatis; ut quando homo vult aliud quod Deus vult, alia ex parte rationis voluntatis, sive ex parte finis, ut cum aliquis propter hoc vult aliud propter quod Deus &c. Hoc appellatur conformitas in volito formalis, illa dicitur conformitas in volito materiali.

3. Dico, hominem teneri se conformare in omnibus voluntati divina, in volito formalis, non tamen in volito materiali. Ita D. Thomas hic q. 19. art. 10. & qu. 23. de verit. art. 8. & Theologi communiter.

Probarunt prima pars: Conformari voluntati divinae in volito formalis, est ipsi conformari in ratione communi & generali propter quam Deus operatur, quae est bonum commune totius universi, prout tale bonum ad Deum & ejus gloriam ut ad finem ordinatur: Sed voluntas humana non potest in hoc honeste & rationaliter à divina discrepare ut pater: Ergo homo teneatur conformari voluntati divinae in volito formalis, saltem negatiōe, hoc est non discordare positivè ab illa in tali volito.

4. Quod verò non teneatur semper ei se conformare in volito materiali, seu in omni obiecto à Deo volito, constat ex eo quod Deus voluntate generali primā causā, & universalis provisōris, plura vult quae non est laudabile nec licitum velle, ut bella, pestes, incendia, mortem parentum, & similia; quia nimur illa relata ad communem ordinem universi, vel ad ostensionem divine justitiae, sunt bona; mala verò respectivè ad nos, cum ad nos non pertineat communis ordo universi,

universi, aut divinae justitiae. Unde Augustinus in Enchirid. cap. 101. aliquando bona voluntate homo vult aliquid quod Deus non vult. *Tanquam si bonus filius patrem velit vivere, quem Deus bona voluntate vult mori.*

5. Confirmatur: Si quis videat patrem suum mori in heresi, aut in peccato mortali, & per consequens esse damnatum, ex ipso opere vider id esse voluntatem Dei, alia non sic eveniret: Sed non est bonum & laudabile, quod filius velit damnationem aeternam patris, in modo ex charitate & pietate trinetur ei velle & procurare salutem aeternam: Ergo non semper est bonum & laudabile convenire cum voluntate divina in volito materiali.

6. Dices: Nos petimus in oratione dominica, ut fiat voluntas Dei in terra, sicut in celo: At in celo beati conformantur voluntati divinae, non solum in volito formalis, sed etiam in materiali: Ergo id etiam debent viatores in terra praestare.

Respondeo hæc verba orationis dominicae, *Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra, vel esse intelligenda de voluntate præceptiva, & per eam nos petere à Deo, ut in omnibus in terra divinis obtemperemus præceptis, sicut beati in celo semper obediunt Deo in omnibus, ut ex Augustino exponit S. Thomas in catena, super hæc verba, & 2.2. quæst. 83. art. 9. ad 1. & 1. p. quæst. 19. art. 11. vel si sit sermo de voluntate Dei, respectu cuiuscunque voliti, solum denotare, nos debere conformari voluntati in quoque volito, non secundum se & absoluto, sed prout stat sub ordine ad finem ad quem Deus illud ordinat, velleque ut ordo divinae voluntatis in omnibus impletatur. Quod verò in patria omnes conformentur divino volito, etiam materiali, est propter illius status perfectionem, ubi cognita Dei voluntate, operantur solum secundum rationes aeternas & superiores, & sub illo motivo quo Deus vult res illas. Unde complacent sibi de morte & damnatione parentum, & permissione peccatorum, totaque serie reprobationis aliorum, sibi à Deo revelata, juxta illud Psalmi 57. *Lorabitur Iustus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* Sed nobis operantibus juxta particulares & temporales rationes, licetum est velle oppositum, in modo ad id sèpè teneatur, ut constat ex supra dictis.*

CAPUT XVI.

De altera regula bonitatis, & malitiae actuum humanorum, nimurum conscientia.

1. **C**onscientia, quae juxta D. Bernardum est quasi cordis scientia, sic potest definiri seu describi: *Conscientia est actus intellectus practici, nemp̄ judicium dictans de bonitate & malitia eorum que à nobis hic & nunc agenda sunt.* Dicitur in primis actus, illa enim non est habitus, ut existimat Scotus: tum quia possimus bene agere sine habitu, sed non sine conscientia: tum etiam, quia conscientia sapè deponitur, & mutatur de bona in malam, vel è contra; potentia autem, cum sint proprietates animæ, sunt invariabiles & inseparabiles. Addo quod proprietates conscientie, quae sunt testificari, ligare, instigare, accusare, & remordere, seu reprehendere, consistunt in actu, & non in habitu: Ergo & ipsa conscientia. Dicitur secundū, quod conscientia sit actus intellectus, & non voluntatis, ut opinatur Durandus, tum quia actus memorati pertinent ad intellectum, tum etiam quia SS. Patres de conscientia ea asserunt quae non nisi actui intellectus convenire possunt. Illa enim appellatur à Tertulliano *naturalis tabula, in qua legit uniusquisque opus suum.* A Damasceno lex intellectus, quae voluntati promulgatur. Ab Origene *spiritus corrector, & pedagogus anime.* A Basilio *naturale judicatorum anime.* A Chrysostomo *index incorruptus.* A Gregorio magno *testis fideliſſimus.* Additur conscientiam esse actum intellectus practici, non verò speculativi; quia non sicut in contemplatione operis faciendi, sed hominem instigat ad bonum, vel retrahit à malo, & movet inferiores facultates ad opus. Demum dicitur quod conscientia sit *judicium dictans de bonitate & malitia eorum que à nobis hic & nunc agenda sunt*, quia cognitione seu consideratio bonitatis & malitiae moralis actuum humanorum in communi, pertinet ad scientiam moralem, non verò ad conscientiam. Unde D. Thomas quæst. 17. de verit. art. 2. ait: *Conscientia addit supra scientiam, applicationem scientia ad actum particularē.* Ex quo intelliges, quod scientia & conscientia se habent sicut intelligere & dicere; quemadmodum enim dicere est intelligere cum quodam modo, scilicet exprimendo conceptum, seu producendo verbum; ita conscientia est scientia cum quodam modo, nemp̄ applicatio- nis ad opus.

2. Conscientia dividit solet à Theologis in certam, dubiam, probabilem, & erroneam. Cujus divisionis ratio, ex ipsa conscientie definitio- ne deducitur; cum enim conscientia sit judicium dictans voluntati quae agenda sunt, tot modis potest accipi conscientia, quot intellectus in ju- dicando de operis honestate se habet: intellectus verò aliquando certum & determinatum judicium fert de obiecti honestate vel malitia, & tunc est conscientia certa. Interdum aneps & pendulus, neutri contradictionis parti adhaerens, suspendit judicium, & tunc est conscientia dubia, ad quam reducitur scrupulosa; quia sicut dubia ex apparentibus, ita scrupulosa ex levissimis & interdum ridiculis rationibus suspendit judicium. Quandoque determinat de aliqua sententia ju- dicat, quia sibi verisimilis appetit, formidat ramen de opposita, & tunc est conscientia probabili- lis seu opinativa. Demum si intellectus judicet de obiecto aliter quam se habeat à parte rei, dicendo bonum malum, & malum bonum, tunc est conscientia erronea.

3. De conscientia bona eleganter differit Ber- nardus in libro de Conscientia cap. 7. & 8. ubi sic ait: *Conscientia bona titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum re- clinatorium aureum, gaudium Angelorum, arca fæ- deris, thesaurus Regis, anla Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus, & clausus & in die judicij ape- riendus.* Bona est conscientia que habet in corde puritatē, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Munda est, cùm nec de præterito iuste accusatur, nec de presenti iuste delectatur. Pura est, cùm nec Dens peccata sua imputat, quia non fecit, nec aliena, quia non approbat, nec negligentiam, quia non tacuit; nec superbiam, quia in humilitate permanuit.

F. 4. Quæres